6. Musiki

Görsel 5.20: Edirne Darüşşifası (Edirne)

Musiki, insanlık tarihi kadar eskidir. İnsan, daima fıtri olanı arar ve ona yönelir. Musiki, insan fıtratının meylettiği Allah'ın lütfu olan nimetlerden biridir. Duygu ve düşüncelerin ifade edildiği bir araçtır. Tedavi aracı olarak da kullanılmıştır. Musiki ile tedavi antik medeniyetlerde, Selçuklu ve Osmanlı şifahanelerinde tedavinin tamamlayıcı bir parçası olmuştur. Aynı zamanda musiki makamlarının hangi hastalığın şifasında etkili olduğu konusunda âlimlerce birçok araştırma yapılmıştır. Günümüzde ruhun gıdası olarak kabul edilen musikinin insan sağlığı üzerindeki etkisinden bahseden araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar musikinin ruhsal hastalıkları iyileştirici yönüne odaklanmıştır.

Müslüman âlimler musikiyi genelde matematik ilimleri arasında saymışlardır. Musiki alanında tercüme eserlerden sonra ilk ciddi çalışmalar Kindi, Farabi ve İbni Sina gibi âlimler tarafından yapılmıştır. Farabi'nin Kitabü'l-Musiki el-Kebir'i, Doğu musiki nazariyatına dair en önemli eser sayılmaktadır.[29]

Bilgi Notu

Edirne Darüşşifası ve Fatih Darüşşifası gibi hastanelerde hastalıkların tedavisinde musiki kullanılmıştır. II. Bayezid'in 1486'da Edirne'de yaptırdığı külliyenin şifahanesinde sinir ve akıl hastaları, özel olarak 10 makamdan bestelenen musiki parçalarıyla tedavi edilmiştir. Günümüzde de dünyanın pek çok ülkesinde musikiyle tedavi uygulama ve araştırmaları yapılmaktadır.

(Haşmet Altınölçek, *Müzikle Tedavi*, 3)

Kur'an ve Musiki: Kur'an tilaveti musiki olarak değerlendirilmemiştir. Ancak **"...Kur'an'ı ağır ağır, tane tane oku."**[30] ayeti ile *"Kur'an'ı sesinizle süsleyiniz."*[31] hadisi, kıraatte güzel sesin önemini belirtir. Kur'an'ı ruh ve manasından soyutlayarak onu salt bir ses ya da nağmeye indirgeyerek okumak hoş görülmez. Kur'an'ı kıraate uygun ve anlayarak okumak esastır.

---

29 Ayvazoğlu, *Aşk Estetiği*, 191-192.
30 Müzzemmil Suresi, 4. ayet.
31 Buhari, "Tevhid", 52.

Ezan: Tevhidin ilanı ve namaza çağrı işlevi olan ezanın okunuşu, aynı zamanda bir sanattır. Osmanlı Dönemi'nde selatin camilerinde görev yapacak imam ve müezzinlerin güzel sesli ve musiki bilgisine sahip olmaları tercih edilmiştir. Osmanlı'da müezzinliğin ayrı bir yeri vardı. Enderun'a alınan güzel sesli ve kabiliyetli gençler, musiki eğitiminden sonra hünkâr müezzinliğine seçilirlerdi.

Bilgi Notu

Birden fazla müezzini bulunan camilerde, müezzinlerin toplu olarak veya sırayla yaptıkları müezzinlik faaliyetine **cumhur müezzinliği** denir. İki müezzinin karşılıklı olarak okuduğu ezana **çifte ezan** denir. Eskiden İstanbul'da sabah ezanının "saba" ve "dilkeşhaveran"; öğle ezanının "hicaz" ve "rast"; ikindi ezanının "hicaz" ve "uşşak"; akşam ezanının "segâh", "rast" ve "dügâh"; yatsı ezanının ise "uşşak", "neva", "rast" ve "hicaz" makamlarında okunması bir gelenek hâline gelmişti.

(Koç, İslam Estetiği,193; Özcan, *Türk Dinî Musikisi*, 223-224; Öztürk, *Türk Musikisi Açısından Ezan*, 60)

Dinî Musiki (Cami-Tekke Musikisi): Cami musikisi enstrümana yer vermeden, yalnızca insan sesi üzerinden icra edilir. Tekke musikisinin icrasında ise enstrüman kullanılır.

Camide Kur'an-ı Kerim tilavetinin yanında müezzinlerce yapılan tesbihat, tekbir, salavat, sela, ilahi güzel sesle okunur. Osmanlı Dönemi'nde her hicri ay için bestelenmiş ayrı ilahiler vardı. İlahiler, koro hâlinde okunmak üzere bestelenmişlerse cumhur ilahi adını alırlardı. Bayram günlerinde okunagelen teşrik tekbiri Buhurizade Mustafa Itri Efendi tarafından segâh makamında bestelenmiştir.

Tekke musikisinde zikir ön plandadır. Musiki zikrin devamlılığını sağlayan bir görev üstlenmiştir. Tekkelerde yapılan zikirlerde seslere; ritmin yürütülmesi amacıyla kudüm, bendir, ney, rebap gibi enstrümanlar eşlik eder.[32] Tekkelerde sema meşki ve musiki eğitimi verilir. Tekkeler musikinin gelişmesinde yüzyıllar boyu bir ocak görevi yapmıştır.[33]

Görsel 5.21: Mehter takımı

Osmanlılarda musikinin icra alanlarından biri de mehterdir. Mehter, dünyanın en eski askerî bandolarından biri olarak kabul edilir. Mehter takımı, savaş zamanında askerlere cesaret vermek ve düşmana korku salmak amacıyla orduyla birlikte sefere çıkardı.

32 Özcan, *Türk Din Musikisi*, 221, 226.
33 Tanrıkorur, *Osmanlı Dönem'i Türk Musikisi*, 27.